

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ANABİLİM DALI

BİLİMİN SINIRINI BELİRLEME TARTIŞMALARI
-Popper, Kuhn, Lakatos ve Feyerabend Üzerinden Bir İnceleme-
DOKTORA TEZİ

Mehmet Ali YILDIZ

DANIŞMAN: Prof. Dr. Emin ÇELEBİ

Malatya 2022

ABSTRACT

The aim of this dissertation is to investigate the existence of new epistemological possibilities in the context of the separation between science and non-science by analyzing the discussions on the demarcation of science in the twentieth century. Focusing on this main purpose, the problem's conceptual framework was given in the introduction of this study. In this context, the terms "science", "non-science" and "pseudo-science" were analyzed and the difficulties encountered in their use were highlighted. The scientific view of the thinkers of the Vienna Circle was discussed at the beginning of the first chapter. The inadequacy of the criterion they developed on the basis of propositional logic and verificationism was mentioned. In the same chapter, Karl Popper's theory of falsificationism was discussed. It has been argued that this theory, as a criterion for demarcation, has similar problems with the positivist criterion. In the second chapter, Thomas Kuhn's approach to paradigmatic science and his defence of 'normal science' as a criterion for demarcation were examined. It was emphasized that, together with the views of T. Kuhn, it became inevitable to evaluate the demarcation problem on a broader basis, which also required the psycho-social context to be taken into account. It was also claimed that Kuhn's efforts for demarcation were inconclusive. In the third chapter, the sophisticated falsificationism of Imre Lakatos was evaluated. It has been argued that his methodology of scientific research programs, which we consider as the Popper-Kuhn synthesis, also rests on the same (method and rationality) constants as Popper's falsificationism, and therefore it fails to offer a solution. In the last chapter, Paul Feyerabend's view of science was given with his critiques on Popper, Kuhn, Lakatos and positivists. It was endorsed that he did not accept the attempts to establish boundaries before him, considered this effort as a futile endeavor, and argued that science should be considered on the basis of values. This section concludes with an assessment of his anthropological approach. In the conclusion section, some general inferences and evaluations regarding the views of the thinkers included in the study were made.

Key Words: Science, non-science, pseudo-science, problem of demarcation, scientific method, scientific rationality.

GİRİŞ

Bu çalışma, bilim ile bilim-olmayanın (ve sözde-bilimin) sınırlarını belirleme uğraşısının yirminci yüzyıl bilim felsefesindeki seyrine odaklanmaktadır. Felsefe tarihinde hakikati arama ya da keşfetme usulü olarak ‘bilim’in mahiyetine yönelik teorik çıkarımlar ve tasnifler yapmak mümkündür. Bununla birlikte, klasikten farklı olarak bu mesele, bilim insanların uğraşısına hasredilmiş şekilde ayrıştırılmış olan modern bilim özelinde yürütülen sınır belirleme problemini imlemektedir. Problem, kaçınılmaz bir biçimde bilimin tanımına dayalıdır. Bilim ile bilim-olmayan arasına sınır çekmek, ikisinin de özünü (ayırıcı vasıflarını) belirlemeyi gerektirmektedir. Efradını cami agharını mani bir tanım ortaya koymanın güçlüğü (belki de imkânsızlığı) ise, ele alacağımız filozofların neden tüm mesailerini bu probleme hasretmiş olmalarını açıklamaktadır.

Gregory N. Derry, *What Science Is And How It Works* (Bilim Nedir ve Nasıl İşler) adlı kitabına iki ünlü isimden alıntı yaparak başlar. Ernst Cassirer’in, “Bilim insanın zihinsel gelişimindeki son aşamadır ve insan kültürünün en yüksek ve en karakteristik kazanımı olarak görülebilir.” ifadesiyle Lewis Mumford’un, “Bilimin sadece bilgi için bilgi arayışından geliştiği inancı en iyi ihtimalle sadece yarım bir doğrudur ve daha kötüsü bu, bilim adamlarının salt kendi kendilerini pohpohlamaları ya da kendi kendilerini aldatmalarıdır.” ifadesini aktaran yazar, bu tariflerin bilim hakkındaki görüşlerin geniş bir yelpazeye yayıldığını gösterdiğini kaydettikten sonra şu tespitte bulunur: “Ancak bu iki seçkin düşünürün ‘bilim’ derken gerçekten de aynı şey hakkında konuşup konuşmadıkları belli değildir.” Cassirer bilimi dünyaya süreklilik ve düzen getiren soyut bir yöntem olarak ele alırken, Mumford, bilimin teknolojinin itici gücü olduğu ve yaşamda pratik değişikliklere yol açan bir yöntem olduğu kanaatinde. İki bakış açısı da gerçeklik içeriyorsa da ikisi de tam bir tanım değildir, çünkü bilimi tanımlamak için kısa, basit ve kapsamlı bir yol bulmak o kadar da kolay değildir. Bilimi tanımlamanın güçlüğüne yapılan vurguyla başlayan ve konuyla ilgili değerlendirmeler içeren kitabın sonsözünde, tanımlama çabalarının sonuçsuz kaldığını görüyoruz. Şunu der yazar: “Bilimin ne olduğuyla ilgili anlayışımı birkaç kelimeyle özetleyen bazı özlü sözlerle noktalamak isterdim. Fakat bunun mümkün olduğuna inanmıyorum.” (1993: 3, 303).

Yirminci yüzyıl düşünürlerinden olan Ernst Cassirer (1874-1945) ve Lewis Mumford (1895-1990) neredeyse aynı tarihlerde bilimi değerlendirmişlerdir. Bugün bilim olarak nitelediğimiz şey modern uygarlığın oldukça yeni bir ürünü olmasına rağmen bu kadar farklı

KAYNAKÇA

- Alatlı, A., (2007), ‘Hayır’ Diyebilmeli İnsan, (8. baskı), Zaman Kitap, İstanbul. Armstrong, (2006), Mitlerin Kısa Tarihi, çev. Dilek Şendil, Merkez Kitaplar, İstanbul.
- Arı, V., (2015), Rölativite’den Kuantum’a Evrenin Gerçekliği, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Arslan, İ., (2012), Çağdaş Doğa Düşüncesi, Küre Yayınları, İstanbul.
- Barnes, B., (2008), T. S. Kuhn ve Sosyal Bilimler, çev. Hüsamettin Arslan, Paradigma Yayınları, İstanbul.
- Bernstein, R. J., (2009), Objektivizmin ve Rölativizmin Ötesi, çev. Feridun Yılmaz, Paradigma Yayınları, İstanbul.
- Bilen, O., (2016), Çağdaş Yorum Bilim Kuramları, Doğu Batı Yayınları, Ankara. Bird, A., (1998), *Philosophy of Science*, Routledge, UK.
- _____ (2000), Thomas Kuhn, Acumen Publishing Limited, Chesham – England.
- Boudry, M., (2013), “Loki’s Wager and Laudan’s Error On Genuine and Territorial Demarcation”, *Philosophy of Pseudoscience*, ed. Massimo Pigliucci ve Maarten Boudry, The University of Chicago Press, London.
- Butts, R. E., (1993), “Sciences and Pseudosciences An Attempt as a New Form of Demarcation”, *Philosophical Problems of the Internal and External Worlds Essays on the Philosophy of Adolf Grünbaum*, ed. John Earman vd., University of Pittsburgh Press, USA.
- Capaldi, N., (1998), “The Enlightenment Project in Twentieth-Century Philosophy”, *Modern Enlightenment and the Rule of Reason*, ed. John C. McCarthy, The Catholic University of America Press, Washington.
- Caputo, J. D., (2002), “Postmetafizik Bir Rasyonaliteye Doğru”, *İnsan Bilimlerine Prolegomena*, der. ve çev. Hüsamettin Arslan, Paradigma Yayınları, İstanbul.
- Carpenter, (2008), Batı Uygarlığının Krizi, çev. Organ Düz, Külliyyat Yayınları, İstanbul.
- Carrier, M., (2020), “Tarihsel Yaklaşımlar: Kuhn, Lakatos ve Feyerabend”, *Bilim Felsefesi*, ed. J. R. Brown, çev. Dilek Kadioğlu vd., Fol Yayınları, Ankara.
- West, D., (2016), Kıta Avrupası Felsefesine Giriş, çev. Ahmet Cevizci ve Hüsamettin Arslan, (4. baskı), Paradigma Yayınları, İstanbul.
- Wittgenstein, L., (2006), Felsefesi Soruşturmalara, çev. Deniz Kanıt, Totem Yayıncılık,

İstanbul.

_____ (2011), Mavi Kitap Kahverengi Kitap, çev. Dođan Şahiner, (2. baskı), İş Bankası Yayınları, İstanbul.

_____ (2013), Tractatus Logico-Philosophicus, çev. Oruç Auroba, (7. baskı) Metis Yayınları, İstanbul.

Wollgar, S., (1999), Bilim İdesi Üzerine Sosyolojik Bir Deneme, çev. Hüsamettin Arslan, Paradigma Yayınları, İstanbul.

Wootton, D., (2019), Bilimin İcadı Bilim Devrimi'nin Yeni Bir Tarihi, çev. Nurettin Elhüseyni, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Yardımcı, A. B. (2018). Bilimde sınır çizme problemi: Popper, Lakatos, Kuhn ve sonrası. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Yıldırım, C., (2008), Bilimsel Düşünce Yöntemi, (2. baskı), İmge Kitabevi, İstanbul.